וילכו ויבאו א"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מקיש הליכה לביאה מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה [1]ויספרו לו ויאמרו באנו וגו' וכתיב אפס כי עז העם אמר רבי יוחנן (סימן אמ"ת לבר"ו לוי"ה) משום ר"מ כל לשון הרע שאין בו דבר אמת בתחילתו אין מתקיים בסופו [2]ויהס כלב את העם אל משה אמר רבה שהסיתן בדברים [א]פתח יהושע דקא משתעי אמרי ליה דין [ב]ראש קטיעה ימלל אמר אי משתעינא אמרי בי מילתא וחסמין לי אמר להן וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם סברי בגנותיה קא משתעי אישתיקו אמר להו הוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והאכילנו את המן אם יאמר עשו סולמות ועלו לרקיע לא נשמע לו עלה נעלה וירשנו אותה וגו' והאנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל וגו' אמר [ג]רבי חנינא בר פפא דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה כי חזק הוא ממנו [ד]אל תקרי ממנו אלא ממנו כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משם [3]ארץ אוכלת יושביה היא דרש רבא אמר הקב"ה אני חשבתיה לטובה והם חשבו לרעה אני חשבתיה לטובה דכל היכא דמטו מת חשיבא דידהו כי היכי דניטרדו ולא לשאלו אבתרייהו ואיכא דאמרי [ה]איוב נח נפשיה ואטרידו כולי עלמא בהספידא הם חשבו לרעה ארץ אוכלת יושביה היא [4]ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו וגו' אמר רב משרשיא מרגלים שקרי הוו בשלמא ונהי בעינינו כחגבים לחיי אלא וכן היינו בעיניהם מנא הוו ידעי ולא היא כי הוו מברי אבילי תותי ארזי הוו מברי וכי חזינהו סלקו יתבי באילני שמעי דקאמרי קחזינן אינשי דדמו לקמצי באילני [5]ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו [ו]אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו [ז]היום [ערב] תשעה באב היה אמר הקב"ה הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים וכתיב [6]וכבוד ה' נראה באהל מועד אמר רבי חייא בר אבא מלמד שנטלו אבנים וזרקום כלפי מעלה [7]וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה במגפה אמר רבי שמעון בן לקיש שמתו מיתה משונה אמר רבי חנינא בר פפא דרש ר' שילא איש כפר תמרתא מלמד שנשתרבב לשונם ונפל על טיבורם והיו תולעים יוצאות מלשונם ונכנסות בטיבורם ומטיבורם ונכנסות בלשונם ורב נחמן בר יצחק אמר באסכרה מתו: וכיון שעלה האחרון שבישראל מן הירדן חזרו מים למקומן שנאמר [8]ויהי בעלות הכהנים נושאי ארון ברית ה' מתוך הירדן נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישובו מי הירדן למקומם וילכו כתמול שלשום על כל גדותיו נמצא ארון ונושאיו וכהנים מצד אחד וישראל מצד אחד נשא ארון את נושאיו ועבר שנאמר [9]ויהי כאשר תם כל העם לעבור ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם ועל דבר זה נענש עוזא שנאמר [10]ויבאו עד גורן כידון וישלח עוזא את ידו לאחוז את הארון אמר לו הקב"ה עוזא נושאיו נשא עצמו לא כל שכן [11]ויחר אף ה' בעוזא ויכהו שם על השל וגו' רבי יוחנן ור"א חד אמר על עסקי שלו וחד אמר שעשה צרכיו בפניו וימת שם עם ארון האלהים א"ר יוחנן עוזא בא לעוה"ב שנאמר עם ארון האלהים מה ארון לעולם קיים אף עוזא בא לעוה"ב [12]ויחר לדוד על אשר פרץ ה' פרץ בעוזא א"ר אלעזר שנשתנו פניו כחררה אלא מעתה כל היכא דכתיב ויחר ה"נ התם כתיב אף הכא לא כתיב אף דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה °זמירות שנאמר [13]זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי אמר לו הקב"ה ד"ת שכתוב בהן [14]התעיף עיניך בו ואיננו אתה קורא אותן זמירות הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו °דכתיב [15]ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש וגו' ואיהו אתייה בעגלתא [16]ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון משום דראו ויך (אלהים) רבי אבהו ורבי אלעזר חד אמר קוצרין ומשתחוים היו וחד אמר מילי נמי אמור

מאן

וילכו ויבאו. לא גרסינן וכתיב ח)[אלא] וילכו יתירא הוא כיון דכתיב ט)[לעיל] וישובו לא הוה ליה למימר אלא ויבאו אל משה וגו': **מקיש הליכה.** שהלכו לתור לביאתן: **אף הליכתן בעצה רעה.** שמתחילה להוציא דבה נתכוונו: **אינו מתקיים.** שמחזיקין אותן השומעין כבדאין לפיכך אומר דבר אמת תחלה כדי שיאמינו. ואף מרגלים לכך פתחו בשבח הארץ תחילה: **ויהס.** שיתקן: **אל משה.** בדברים שהתחיל לדבר במשה והיו סבורים שבגנותו רוצה לספר: **שהסיתם בדברים.** כדמפרש ואזיל: **דחוייה.** כלב ליהושע שרצה לדבר ושיתקוהו בנזיפה ואמרו לו ראש הקטוע ידבר מי שראשו קטוע שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפנינו: **וחסמין לי.** משתקין אותי: **עלה נעלה.** אף לשמים אם יאמר עלינו: **ממנו.** מן הקב"ה: **אל תקרי** לא גרס שאין הפרש קרייה בין ממנו הנאמר על יחיד שנדברים עליו לממנו של רבים שאומרים על עצמן: י)**אינו יכול להוציא כליו.** אם הפקידם שם: **בעל הבית.** אדון העולם: **אני חשבתיה לטובה.** שהראיתיה להם כאוכלת יושביה שמתים בה תדיר: **שכיב איוב.** שלא תגין זכותו עליהם. והיינו דקאמר כלב סר צלם מעליהם כ): ה"ג **ולא היא כי הוו מברי אבילי סוסי ארזי הוו מברי.** ולא היו שקרנים בזאת (ולא היו נראים כאן שקרנים) דאינהו שמעינהו לאמוריים שקורין אותן ענקים דכי הוו אמוריים מברין את אביליהם כשחוזרין מן הקבר כדאמר לעיל דכל היכא דמטו שכיב חשיבא מנייהו ומברין לאכול סעודה לנחמו תותי ארזי הוו מברי להו: **וכדחזינהו.** והם יראים לעמוד לפניהם סלקי ויתבי באילני: **וזרקום כלפי מעלה.** שדי ל) לרגום אותם [וקאי] נמי אכבוד ה': **במגפה.** מדלא קרינן במגפה משמע במיוחדת ולאויה להם במדה כנגד מדה: **באסכרה מתו.** שהיא באה על לשון הרע כדאמרינן במה מדליקין (שבת דף לג:): **וכיון שעלה כו'.** סיפא דברייתא דלעיל היא אלא איידי דתנא בה ומכאן אתה מחשב לאשכול נקט לה לפרשת מרגלים הכא: **שבו המים למקומם.** שהכהנים עמדו במקומם עד שעברו כל העם וכשעברו נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ומשכו לאחוריהם פסיעה אחת נמצאו כהנים מצד זה כו'. ואע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תם כל העם לעבור קדים דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני כתיב לא הוי הכי אלא אין מוקדם ומאוחר דאי כסדרן כתיב הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם עלו וכיון דארון והכהנים עלו ועברו אחריהם עד שבאו לפניהם הרי יצאו מן הירדן ומאי תו דקאמר (יהושע ד) ויצו יהושע את הכהנים לאמר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאוחר והאי עלו מן הירדן דקאמר להו הכי קאמר להו סלקו רגליכם לאחוריכם ועודם בעבר המזרחית וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה וישובו מי הירדן אל מקומם: **נשא ארון את נושאיו ועבר.** והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תם כל העם לעבור [ויעבור] ארון ה' וגו': **על עסקי שלו.** שגגה ששגג לאחוז בו: **שעשה צרכיו.** ושל לשון כי ישל זיתך (דברים כח) ובשליתה (שם) דבר המוטל מלמעלה למטה: **הארון קיים לעולם.** שהרי נגנז כדאמר ביומא (דף נג:) שגנזו יאשיהו: **חררה.** עוגה שאופין על פני הגחלים: **נענש דוד.** שמת עוזא על ידו: **זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי.** כשהייתי בורח מפני אויבי ואגור מפניהם הייתי משתעשע בחוקיך והיו לי לזמירות לשעשעי: **התעיף.** לשון מ)[כפול] וכפלת מתרגמינן ותיעוף (שמות כו) שאם תכפיל עיניך לסתום עין בהסח הדעת מהסתכל בהן מיד ואיננו: **לא נתן.** עגלות משה לבני קהת לפי שיש עליהם לשאת בכתף כי לא היו ממונים אלא על דבר קדושת הארון והשולחן [והמנורה ומזבח הזהב]: **ויך באנשי בית שמש.** לא בכך הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאוהו הפרות מפלשתים. ואיידי דאיירי בארון נקט לה: **משום דראו.** ונסתכלו בו ויך בתמיה: **קוצרין ומשתחוים היו.** לא בטלו ממלאכתן לכבודו. והאי ראו לשון בזיון כמו אל תראוני שאני שחרחורת (שיר א):

מאן

מלמד שמתו מיתה משונה. נראה דרעה במגפה דרש:

שלפה

א) נראה דצ"ל כתיב לא הוי הכי אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה דאי כסדרן כתיב הא נפקי וכו'.

מסורת הש"ס

א) ס"א דתויי ליהושע, ב) [פי' להכי קרי ליה ריש קטיעה לפי שקראו משה יהושע כלומר ראש שמו קטוע לפי שסייד אות קטיעה היא. ערוך ערך רש ג], ג) [מנחות נג: ערכין טו.], ד) [ע' פרש"י דהכא ותוס' ערכין טו: ד"ה אל תקרי וכו' וכן בשאלתות ליתא], ה) [ע' ב"ב טו:], ו) [תענית כט. סנהדרין קד:], ז) ס"א הלילה ליל, ח) רש"ל נ"א אלא כתיב, ט) [רש"ל], י) [נ"ל אמר ר"ה כעלן], כ) [במדבר יג], ל) כיי' שלנו, מ) [רש"ל].

גליון הש"ס

גמ' זמירות שנאמר וכו'. ע' עירובין יח ע"ב ובמהרש"א בח"א שם:

מוסף רש"י

בעל הבית. הקדוש ברוך הוא (מנחות נג: ערכין טו.). **שמתו מיתה משונה.** כאותה מיתה הנוטה להם, מדה כנגד מדה, הם חטאו בלשון ונשתרבב לשונם כו', לכך נאמר במגפה ולא במגפה, וזהו לפני ה', כאותה הראויה להם על פי מדותיו של הקב"ה שהוא מודד מדה כנגד מדה (במדבר יד לז).

תוספות שאנץ

לו נשיא אלהים אתה בתוכנו: **וילכו ויבאו.** ל"ג וכתיב [אלא] וילכו יתירא הוא כיון דכתיב וישובו לא הוה ליה למימ' אלא ויבאו אל משה: **ראש קטיעא** מי שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפנינו: **אל תקרי ממנו** ל"ג שאין הפרש ממנו דיחיד לממנו דרבים ל"ה. וא"ד **איוב נח נפשיה** שלא תגין זכותו עליהם. והיינו דאמר איוב בימי משה היה והיינו דכתיב היש בה עץ (אם) [עץ] זה איוב כלומר העודנו חי ולמה נקרא עץ שהיה מגין עליהם בזכותו כעץ: ה"ג **ולא היא כי הוו מברי ואבלי.** כי הוו אמוריים מברין מלאכל סעודת אבלים כשחוזרין מן הקבר דאמר לעיל בכל דוכתא דמטו שכיב חשיבא מינייהו: **כד חזנהו.** מרגלים והיו יראים לעמוד בפניהם סלקי ויתבי באילנות. **לקומצי** איתא במדרש מעשה בבתו של ענק שהלכה לפרדס אביה ולקטה רמון מן האילן חרקה הקליפה והיה שם אחד מן המרגלים ונכנס בתוכה והיתה יראה פן יבוא אביה בפרדס ויראה הקליפה ונטלה הקליפה חרקה תרץ מן הפרדס ויצא המרגל משם והלך לו: **במגפה.** מדלא כתיב במגפה משמע במיתה מיוחדת ומשונה: **באסכרה.** שהיא באה על לשון הרע. **וכיון שעלה אחרון שבישראל כו'.** סיפיה דברייתי דלעיל היא אלא איידי דתנא בה ומכאן אתה מחשב לאשכול נקט לפרשת מרגלי' הכא ואחר כך חוזר לדיבורו: **נמצא ארון ונושאיו וכהנים מצד אחר כו'.** דאע"ג דההוא קרא דויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור קדים דמשמע דהאי נתקו רגלי הכהנים בעבר השני הא נפקי להו מן הירדן דכתיב ויעבור ארון ה' והכהנים לפני העם והעם כבר עלו וכיון דארון וכהנים עברו אחריהם עד שבא לפניהם הרי יצאו להם מן הירדן ומאי תו דקאמר ויצו יהושע את הכהנים לומר עלו מן הירדן אלא אין מוקדם ומאוחר בתורה והאי עלו מן הירדן דקאמר להו ה"ק להו סלקו רגליכם לאחוריכם ועודם בעבר המזרחי וכתיב בתריה נתקו כפות רגלי הכהנים אל החרבה ויצאו מי הירדן למקומם: **נשא ארון את נושאיו ועבר** והיינו קרא קמא דכתיב ויהי כאשר תמו כל העוברים לעבור ל"ה. **ויך באנשי בית שמש** לא בתוך הכאה דדוד כתיב אלא כשהביאו הפרות מפלשתים ואיידי דאיירי בארון נקט לה: **משום דראו** בו ונסתכלו [ויך בתמי']. **קוצרים ומשתחוים היו** ולא בטלו מן המלאכה

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ב מהל' כלי המקדש הלכה יג סמג עשין קסח:

תורה אור השלם

1. וַיְסַפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הִוא וְזֶה פִּרְיָהּ:
במדבר יג כז
2. וַיַּהַס כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עָלֹה נַעֲלֶה וְיָרַשְׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוּכַל לָהּ:
במדבר יג ל
3. וַיֹּצִיאוּ דִּבַּת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ אֶרֶץ אֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ הִוא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְתוֹכָהּ אַנְשֵׁי מִדּוֹת: במדבר יג לב
4. וְשָׁם רָאִינוּ אֶת הַנְּפִילִים בְּנֵי עֲנָק מִן הַנְּפִלִים וַנְּהִי בְעֵינֵינוּ כַּחֲגָבִים וְכֵן הָיִינוּ בְּעֵינֵיהֶם: במדבר יג לג
5. וַתִּשָּׂא כָּל הָעֵדָה וַיִּתְּנוּ אֶת קוֹלָם וַיִּבְכּוּ הָעָם בַּלַּיְלָה הַהוּא:
במדבר יד א
6. וַיֹּאמְרוּ כָּל הָעֵדָה לִרְגּוֹם אֹתָם בָּאֲבָנִים וּכְבוֹד יְיָ נִרְאָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: במדבר יד י
7. וַיָּמֻתוּ הָאֲנָשִׁים מוֹצִאֵי דִבַּת הָאָרֶץ רָעָה בַּמַּגֵּפָה לִפְנֵי יְיָ:
במדבר יד לז
8. וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית יְיָ מִתּוֹךְ הַיַּרְדֵּן נִתְּקוּ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים אֶל הֶחָרָבָה וַיָּשֻׁבוּ מֵי הַיַּרְדֵּן לִמְקוֹמָם וַיֵּלְכוּ כִתְמוֹל שִׁלְשׁוֹם עַל כָּל גְּדוֹתָיו:
יהושע ד יח
9. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּם כָּל הָעָם לַעֲבוֹר וַיַּעֲבֹר אֲרוֹן יְיָ וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם:
יהושע ד יא
10. וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן כִּידֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּא אֶת יָדוֹ לֶאֱחֹז אֶת הָאָרוֹן כִּי שָׁמְטוּ הַבָּקָר:
דברי הימים א יג ט
11. וַיִּחַר אַף יְיָ בְּעֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים: שמואל ב ו ז
12. וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר פָּרַץ יְיָ פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פֶּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
שמואל ב ו ח
13. זְמִרוֹת הָיוּ לִי חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרָי:
תהלים קיט נד
14. הֲתָעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאֵינֶנּוּ כִּי עָשֹׂה יַעֲשֶׂה לּוֹ כְנָפַיִם כְּנֶשֶׁר יָעוּף הַשָּׁמָיִם: משלי כג ה
15. וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ:
במדבר ז ט
16. וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ כִּי רָאוּ בַּאֲרוֹן יְיָ וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ חֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ וַיִּתְאַבְּלוּ הָעָם כִּי הִכָּה יְיָ בָּעָם מַכָּה גְדוֹלָה:
שמואל א ו יט